

ΤΑΞΗ: Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Τετάρτη 19 Απριλίου 2023
Διάρκεια Εξέτασης: 2 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Από την επιτροπή θεμάτων δίνονται οι παρακάτω ενδεικτικές απαντήσεις και υπενθυμίζεται ότι κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.

A1.

1) → Λάθος, 2) → Σωστό, 3) → Σωστό, 4) → Σωστό, 5) → Σωστό

A2.

Η ενασχόληση με τα κοινά αποτελούσε προγονική παράδοση. Ο νεαρός Αθηναίος είχε χρέος να συμμετέχει ενεργά στις πολιτικές διαδικασίες και με αυτό τον τρόπο διεκδικούσε την καταξίωσή του ως πολίτη και μάλιστα ως ενεργού και υπεύθυνου μέλους της δημοκρατίας. Έθετε σε δεύτερη μοίρα την ατομική του ευδοκίμηση και την ευχαρίστηση στις διαπροσωπικές καθημερινές του σχέσεις. Άλλωστε και η πολιτεία θεωρούσε άξιους πολίτες μόνο τους ασχολούμενους με τα κοινά. Η ολοκλήρωσή του, επομένως, εξαρτιόταν από το βαθμό της συμμετοχής του στα κοινά, από την αρμονική ένταξή του στην πολιτική κοινωνία και από την κοινωνικοποίησή του. Ωστόσο, η αποπολιτικοποίηση απομόνωνε τον άνθρωπο, τον άφηνε απλό ιδιώτη και τον καθιστούσε αδιάφορο για τα πολιτικά δρώμενα, αφού δεν του καλλιεργούσε την πολιτική συνείδηση και πράξη.

B1.

Οι παράγραφοι 20-21 αποτελούν τον επίλογο της απολογίας του Μαντίθεου. Σε κάθε επίλογο ο ρήτορας επιδιώκει:

- Να ανακεφαλαιώσει κάποια γεγονότα στα οποία ήδη αναφέρθηκε για να πετύχει την *ανάμνησιν*.
- Να εξάρει ή να μειώσει τη σημασία άλλων.
- Να συγκινήσει τους ακροατές (δικαστές-βουλευτές) με την *παθοποιία*, που καταλήγει σε προτροπή ή αποτροπή.
- Να καταστήσει τους κριτές ευνοϊκούς για τον εαυτό του και δυσμενείς για τον αντίπαλό του.

Ο ρήτορας εγκωμιάζει τους Βουλευτές, οι οποίοι ως εκφραστές του πνεύματος της πολιτείας, υπηρέτες και προστάτες του κοινού συμφέροντος, με την ανάλογη στάση τους παρακινούν κάθε πολίτη να ασχοληθεί με τα ζητήματα της πόλεως (*ὥστε ὁρῶν ὑμᾶς... τίς οὐκ ἂν ἐπαρθεῖ πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως;*). Ο Μαντίθεος τελειώνει την απολογία του υποβάλλοντας στους βουλευτές μια ρητορική ερώτηση που ισοδυναμεί με έντονη ἄρνηση, την οποία και αιτιολογεί. Τους λέει ότι δεν υπάρχει λόγος να δυσανασχετούν με τέτοιους πολίτες, τους οποίους οι ίδιοι παρακίνησαν με τη στάση τους να ασχοληθούν με τα κοινά, διότι αυτοί τους κρίνουν με τη δοκιμασία και όχι ἄλλοι (*ἔτι δὲ τί ἂν τοῖς τοιοῦτοις ἄχθοισθε; οὐ γὰρ ἕτεροι.. ἀλλ' ὑμεῖς*).

Ο Μαντίθεος θεωρεί, κατά κάποιον τρόπο και τους βουλευτές, εκτός από τους προγόνους, συνυπεύθυνους για τα πολιτικά του ενδιαφέροντα, αφού θεωρούν αξιολογους πολίτες μόνο αυτούς που ασχολούνται με τα κοινά. Αυτό ακριβώς το αξιολογικό κριτήριο είναι που κέντρισε και τον ίδιο να δραστηριοποιηθεί στο στίβο της πολιτικής. Τους υμνεί λοιπόν, αλλά και τους θέτει ενώπιον των ευθυνών τους: αν αποδοκιμάσουν τη φιλοδοξία του, επικρίνουν πρώτα τον εαυτό τους και ακυρώνουν έτσι τον ρόλο τους. Αυτή ακριβώς η μετάθεση της προσωπικής ευθύνης στους βουλευτές, η ιδανική μέθεξή, είναι αρετή του λογογράφου Λυσία. Έτσι, ο Μαντίθεος ασκεί πάνω τους ψυχολογική πίεση, καθώς οι κριτές δεν μπορούν να αρνηθούν τον καθοδηγητικό τους ρόλο. Η τυχόν απόρριψη της εκλογής του θα αποτελέσει ηχηρή αντίφαση προς την πολιτική τους βούληση.

Ο συγκεκριμένος επίλογος (§20-§21) δεν ανταποκρίνεται πλήρως στα γνωστά αιτήματα της ρητορικής τέχνης. Έτσι, ο ρήτορας:

- α. δε συνοψίζει τα σημαντικότερα απ' όσα είπε ανασκευάζοντας τις σοβαρές σχετικά εις βάρος του κατηγορίες.
- β. αποφεύγει να εξάρει ή να μειώσει τη σημασία άλλων.
- γ. δεν παρακαλεί τους βουλευτές να εγκρίνουν την εκλογή του, και έμμεσα μόνο προσπαθεί να τους προδιαθέσει ευμενώς απέναντί του.
- δ. ενώ δεν βρίσκεται πια στη διήγηση-απόδειξη, παρουσιάζει και αντικρούει ακόμα ένα στοιχείο του κατηγορητηρίου.
- ε. τελειώνει απότομα την απολογία του.

Έτσι ο επίλογος, αν και έχει δύναμη εκφραστική και πρωτοτυπία, σαφή δομή και γλωσσική ποιότητα, αποκλίνει αισθητά από τους τυπικούς κανόνες της ρητορικής τέχνης· Ο Μαντίθεος στο τέλος του λόγου του:

- προδιαθέτει ευνοϊκά τους ακροατές για τον ίδιο αναδεικνύοντας το ήθος του.
- μειώνει τη σημασία της δυσαρέσκειας που ίσως είχε προκληθεί από την πρώτη δημόσια αγόρευσή του σε νεαρή ηλικία.
- διεγείρει επιθυμητά πάθη στην ψυχή των ακροατών εγκωμιάζοντας τους βουλευτές και
- γενικότερα καθιστά φανερό στο ακροατήριο ότι είναι ένας καλός άνθρωπος και υποδειγματικός πολίτης.

Η απουσία στον επίλογο του «Υπέρ Μαντιθέου» ανάμνησης και *παθοποιίας* μπορεί βεβαίως να δικαιολογηθεί. Ο λόγος δεν ήταν εκτενής, επομένως ο Λυσίας ίσως θεώρησε πως μια υπενθύμιση όσων ήδη αναλύθηκαν θα ήταν κάτι ανώφελο, αν όχι κουραστικό για τους βουλευτές. Παράλληλα, η απουσία *παθοποιίας* ταιριάζει με τον τόνο αυτοπεποίθησης από τον οποίο κυριαρχείται ο λόγος ήδη από το προοίμιο και με το ύφος του Λυσία, ο οποίος σε όλον τον λόγο έχει παραλείψει οτιδήποτε τεχνητό ή προετοιμασμένο και επέλεξε να στηριχτεί αποκλειστικά στην εντύπωση που θα προξενούσε η προσωπικότητα του πελάτη του.

B2.

1-α, 2-β, 3-β, 4-β, 5-α

B3.α.

- αξιολόγηση, αξιοκρατία, αξιοπρέπεια, αξιοθέατο
- μικροβιολόγος, μικροαστός, μικροκύματα, μικρομεσαίος, μικρόψυχος, μικρόσωμος, μικροσκόπιο
- μεγαλεπήβολος, μεγαλομανία, μεγαλοπρέπεια
- πρωτομάστορας, πρωτοσέλιδο, πρωτοδικείο, πρωταθλητής, πρωταγωνιστής
- πολιούχος, πολιορκία, πολεοδομία

B3.β.

1. i) γνήσιος
2. ii) αιώρα
3. iii) ανείπωτος
4. i) κοινοβούλιο
5. iii) δόξα

B4.

Ο Μαντίθεος στην προσπάθειά του να δικαιολογήσει τη στάση του απέναντι στη Βουλή (*νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ*) εξηγεί ότι η μεγάλη αγάπη και αφοσίωσή του στους προγόνους και τα διδάγματά τους, ήταν αυτό που τον παρακίνησε και λειτούργησε έτσι. Στην Αρχαία Αθήνα η τιμή που προσέφερε ο πολίτης και ιδίως ο νέος στα επιτεύγματα και τις προσωπικότητες των ένδοξων προγόνων ήταν σημάδι εξυπνάδας, ήθους και φιλοπατρίας. Επομένως, ο Μαντίθεος ως νέος με πλούσια αυτά τα χαρίσματα θέλησε να τους μιμηθεί σχετικά με το πόσο φρόντιζαν και νοιάζονταν για το κοινό καλό (*ὅτι οὐδὲν πέπαιναν τὰ τῆς πόλεως πράττοντες*). Επισημαίνει δε, ότι και οι ίδιοι οι δικαστές ωθούν τους νέους να σκέφτονται και να ενεργούν κατά αυτόν τον τρόπο.

Παράλληλα, και ο Ισοκράτης στο κείμενό του παρουσιάζει την ίδια άποψη. Οι πρόγονοι είναι πρόσωπα σεβαστά, σεμνά και σπουδαία. Ενήργησαν κατά τρόπο ηθικό και δίκαιο και με αυτοθυσία υπερασπίζονταν την πατρίδα. Είναι χρέος των συγχρόνων να ενεργούν όπως οι πρόγονοι και μάλιστα να τους ξεπερνούν, αν είναι

δυνατόν σε καλοσύνη και γενναιότητα (σε όλες τις αρετές υπήρξαν ανώτεροι και από τους παλαιότερους). Οι εποχές όμως αλλάζουν και φθίνουν σε ήθος, με αποτέλεσμα να γίνεται επιτακτική η ανάγκη να θυμόμαστε και να υμνούμε τις πράξεις τους και τον χαρακτήρα τους, για να προοδεύουμε με οσιότητα (δείχνει ότι οι πρόγονοί μας δεν είχαν γίνει όμοιοι με τους πλέον ανόσιους).

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφῶν, Κύρου Ἀνάβασις Βιβλ. 2, κεφ. 6 §§16-19

Ενδεικτική νεοελληνική απόδοση

Ο Πρόξενος ο Βοιωτός, από την εποχή που ήταν νεαρός, λαχταρούσε να γίνει άντρας, ικανός να ασχολείται με σοβαρά ζητήματα. Για να πραγματοποιήσει τη λαχτάρα του αυτή έδωσε χρήματα στο Γοργία το Λεοντίνο. Όταν μαθήτευσε κοντά του, πίστεψε πως ήταν πια ικανός και να διοικεί και να μη φαίνεται στις ευεργεσίες κατώτερος από τους πρώτους, που τους είχε φίλους. Έτσι συνεργάστηκε με τον Κύρο· και νόμιζε ότι θα αποκτήσει από αυτά μεγάλη φήμη και δύναμη και χρήματα πολλά· παρόλο όμως που επιθυμούσε υπερβολικά τόσο μεγάλα πράγματα, έδειχνε καθαρά και τούτο, ότι δηλαδή τίποτε απ' αυτά δεν θα ήθελε να αποκτήσει με άδικο τρόπο. Νόμιζε πως έπρεπε να τα πετύχει με δικαιοσύνη και καλοσύνη, και χωρίς αυτά δεν ήθελε (να τα αποκτήσει). Ήταν ικανός να διοικεί καλούς και ενάρετους ανθρώπους. Δεν μπορούσε όμως να εμπνεύσει στους στρατιώτες του ούτε σεβασμό ούτε φόβο για τον ίδιο. Αντίθετα, περισσότερο ντρεπόταν αυτός τους στρατιώτες, απ' όσο ντρέπονταν εκείνον αυτοί που ήταν στην εξουσία του. Και ήταν φανερό πως είχε περισσότερο φόβο μήπως γίνει μισητός από τους στρατιώτες, από όσο φοβούνταν οι στρατιώτες να μην υπακούσουν στις διαταγές του.

Μετάφραση. Γ. Δ. Ζευγώλης. 198

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Γ1.

Ο Πρόξενος ο Βοιωτός, από την εποχή που ήταν νεαρός, λαχταρούσε να γίνει άντρας, ικανός να ασχολείται με σοβαρά ζητήματα. Για να πραγματοποιήσει τη λαχτάρα του αυτή έδωσε χρήματα στον Γοργία τον Λεοντίνο. Όταν μαθήτευσε κοντά του, πίστεψε πως ήταν πια ικανός και να διοικεί και να μη φαίνεται στις ευεργεσίες κατώτερος από τους πρώτους, που τους είχε φίλους. Έτσι συνεργάστηκε με τον Κύρο· και νόμιζε ότι θα αποκτήσει από αυτά μεγάλη φήμη και δύναμη και χρήματα πολλά· παρόλο όμως που επιθυμούσε υπερβολικά τόσο μεγάλα πράγματα, έδειχνε καθαρά και τούτο, ότι δηλαδή τίποτε απ' αυτά δεν θα ήθελε να αποκτήσει με άδικο τρόπο. Νόμιζε πως έπρεπε να τα πετύχει με

δικαιοσύνη και καλοσύνη, και χωρίς αυτά δεν ήθελε (να τα αποκτήσει).

ΕΡΩΤΗΣΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Γ2.

Ο Πρόξενος ο Βοιωτός, από νεαρή ηλικία, ήθελε να έχει την ικανότητα να ασχολείται με σοβαρά ζητήματα (*μειράκιον ὧν ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἰκανός*). Ἐτσι μαθήτευσε κοντά στον Γοργία το Λεοντίνο και πίστεψε πως ήταν πια ικανός και να διοικεί και να μη φαίνεται στις ευεργεσίες κατώτερος από τους πρώτους, που τους είχε φίλους (*Ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἰκανὸς νομίσας ἤδη εἶναι καὶ ἄρχειν καὶ φίλος ὧν τοῖς πρώτοις μὴ ἠττᾶσθαι εὐεργετῶν*). Ἐτσι συνεργάστηκε στις εκστρατείες (πολεμικές επιχειρήσεις) με τον Κύρο· και νόμιζε ότι θα αποκτήσει μεγάλη φήμη, δύναμη και πλούτο (*καὶ ᾤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα καὶ δύναμιν μεγάλην καὶ χρήματα πολλά*). Τίποτε απ' αυτά όμως δεν θα ήθελε να αποκτήσει με άδικο τρόπο. Νόμιζε πως έπρεπε να τα πετύχει με δικαιοσύνη και καλοσύνη (*τοσοῦτων δ' ἐπιθυμῶν σφόδρα ἔνδηλον αὐτῷ καὶ τοῦτο εἶχεν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ᾤετο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μὴ*). Ἦταν ικανός να διοικεί καλούς και ενάρετους ανθρώπους. Δεν μπορούσε όμως να εμπνεύσει στους στρατιώτες του ούτε σεβασμό, ούτε φόβο. Αντίθετα, περισσότερο ντρεπόταν ο ίδιος τους στρατιώτες του, απ' όσο αυτοί εκείνον (*Ἄρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὐτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἰκανὸς ἐμποῖησαι, ἀλλὰ καὶ ἠσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον*). Τέλος, ήταν φανερό πως είχε περισσότερο φόβο μήπως γίνει μισητός από τους στρατιώτες, από όσο φοβούνταν οι στρατιώτες να μην υπακούσουν στις διαταγές του (*καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερός τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ*).

Γ3. α.

1. **τούτων** → ταῦτα
2. **μεγάλην** → μείζονα / μείζω
3. **ἑαυτοῦ** → ἑαυτῶν ή σφῶν αὐτῶν / αὐτῶν
4. **μᾶλλον** → μάλα

β.

τὴν ἐπιθυμίαν (α' κλίση) → τὰς ἐπιθυμίας
τοὺς στρατιώτας (α' κλίση) → τὸν στρατιώτην
δύναμιν (γ' κλίση) → (τὰς) δυνάμεις
ἀνὴρ (γ' κλίση) → ἄνδρες

γ.

- α) **ὧν** → γενοῦ
- β) **ἠττᾶσθαι** → ἠττῶ

- γ) ἤλθεν → ἐλθοῦσι(ν)
δ) εἶχεν → ἔξειν, σχήσειν

Γ4. α.

- α) ὁ **Βοιώτιος**: ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, παράθεση **στο** Πρόξενος.
β) **άνηρ**: κατηγορούμενο **στο** Πρόξενος με συνδετικό ὄρο το γενέσθαι.
γ) **διὰ τὴν ἐπιθυμίαν**: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας **στο** ρήμα ἔδωκε.
δ) **ἐκείνω**: αντικείμενο **στο** ρήμα συνεγένετο.
ε) **τυγχάνειν**: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο **στο** απρόσωπο απαρέμφατο δεῖν.

β.

ταύτας → ομοιόπτωτος ονοματικός επιθετικός προσδιορισμός στο τὰς πράξεις.
τοῖς πρώτοις → ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο φίλος.

γ.

«ὄτι τούτων οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας» → δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση κρίσεως. Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο ὅτι και δηλώνει αντικειμενική γνώμη. Εκφέρεται με δυνητική ευκτική (ἂν θέλοι) που εκφράζει το δυνατό στο παρόν-μέλλον. Λειτουργεί ως επεξήγηση στη δεικτική αντωνυμία τοῦτο της κύριας πρότασης.